

Alegiazko eta egiazko errealitatea

Prestige-ren historia beltzaren inguruan teknikari eta politikarien funtzioak kolokan ibili dira behin eta berriz. Teknikariek arrazoi izango dute gehientsuenetan, baina, asmatzen ez dutenetan, ez zaie erantzukizun publikorik leporatzen. Politikariak, aldiz, ez dira gehienetan teknikariak bezain jakitun, baina, bizi dugun telepolis mediatiko honetan, jendaurreko erantzukizuna euren izan ohi da bete-betean, gizartearen pertzepzioa zein kontu-hartzea euren baino ez dagozkien-eta, ondorio guzti-guztietan.

Ustea ustel, non dago alegiazko eta egiazko errealitateen arteko oreka? Arazoa *Prestige*-rena bezalako hondamendiei dagokieke, baina baita Administrazio Publikoaren ardurapeko gainerako larrialdiei eta gizarteari zuzendutako hainbat deialdi eta zerbitzuri ere.

Teknikariak eta komunikabideak bat ez datozenean

Prestige petroliontzia abenduaren 19an hondoratu zen. Astebete geroago, hilaren 26an, haren jarioen jarraipena egiteko euskal erakundearteko batzordea sortu zen eta abenduaren 4an hirugarrenez bildu. Ia errutinazko bilera. Abenduaren 6tik 8ra bitarteko «zubia» zetorren eta egoeraren laburbilduma egiteko egun aproposa.

Mahai inguruan bildu ziren arrantza, osasun publiko, kontsumo, larrialdi, segurtasun, ingurumen, portu, meteorologia, ozeanografia eta komunikazio-arduradunak, guztiok lehendakariordetzaren ardurapean. Jende prestua eta nork bere gaiak jakituna segurutik. Eta, guztia gutxi bailitzan, euren agintean zituzten Euskal Autonomia Erkidegoaren baliapide publiko den-denak.

Lan-esparru bakoitzeko premia eta ekipamenduen balantzea egiteaz gainera, informatikariek azaldu zituzten

satelitez lortutako argazki miragarriak, ozeanografoek eman zuten itsas-korronte koloretsuen berri eta meteorologoek hurrengo egunetako haize-boladen norabide-azkonak power point distiratsuz iragarri. Ondorioa bat besterik ez zen: txarrean ere, ordurako Asturias inguruan zeuden orbanak ez ziren euskal itsasbazterrera hamar egun baino lehenago helduko. Beraz, batzordekideak etxera joan zitezkeen asteburu luzea lasai igarotzera, zientzia eta teknologiarik aurreratuenek bermatzen baitzuten ez zela zertaz kezkatu beharrik.

Hainbeste jenderen artean beti izan ohi da zazpiki edo kakatiren bat, teknologiaz askorik ez dakielako, eszeptiko samarra delako edo jendaurrean irrigami gelditzearen beldur delako, ausartzen dena galdetzen: bapo, baina demagun haizeak, korronteak, abiadak, norabideak edo gauerdiko ahuntzaren ezturen putzak aldatzen direla eta jai egunotan, ustekabeen, harrapatzen gaituztela... Teknikarien erantzuna, berriz: hori ez da hurrengo hamar egunetan (abenduak 14) gertatuko eta zer esanik ez astelehen aurretik (abenduak 9). Hala ere, lehen orbanak aratsalde hartan bertan ziren Kantabrian eta biharamunean Matxixakoraino heldu ziren (abenduak 5). Zer pasatu zen?

Strictu sensu historiak frogatu du teknikariak arazoi zutela, telebegibistan eta telekontrolpean zituzten fuel-hondakin galant samarrak ez baitziren ez hamar eta ez berrogeita hamar egunetan heldu, baina hurrengo egunetan (abenduak 5) Barbadun, Atxabiril edo Azkorri hondartzak lohituak ikusi zituzten hiritarrak ez ziren iritzi bereko izan, are gutxiago euskal komunikabideen informazio aztoratuari jaramonik eginez gero. Jendeak marea beltza nahi zuen etxeondoan eta nahi zuena ikusi zuen.

Zalantzarik gabe egia oso subjektiboa da. Izan ere, nor ote egia absolututik hurbilago: marea beltzik ez zela orduan iritsiko iragarri zuten teknikariak ala, Ertzaintzak ezetz esan zielako, itsaso garbi-garbi gainetik helikopteroz ibiltzeagatik Polizia Nazionalari doako erreportajea egin zioten ETBren kazetariak? Zein da egiazko errealitatea eta zein alegiazkoa?

Negua albiste bihurtu

Urtarrilaren 9an, beharbada lehenengo aldiz lanean daramatzadan 40 urteetan, etxean gelditzea erabaki nuen. Egia da aitzakiarik ez nuela falta (Soraluzeko autopista-barrera moztua eta Urkiola mendatea elurtzekotan edo) eta etxean lan egiteko aukera guztiak nituela (PCa, internet, sakelako telefonoa, bluetooth sistema...); baina, arrazoirik nagusiena Larrialdiei Aurregiteko Zuzendaritzak zabaldu-tako gomendioa izan zen, alegia: elurrak itsasbazterreraino heldu behar zuen eta, ahal izanez gero, autoa hartzerik komeni ez. Eta nik, estreinako, jaramon egin... Nahiz eta gero elurra 500 metrotik gora baino ez mamitu eta Urkiolarik ez itxi, Pello Zabalak alde zuzenetik aurretik zuhur eta apal asko iragarria zuenez.

Geroago jakin dut, ordea, Larrialdiei Aurregiteko Zuzendaritzak ikaragarritzko zalantza handiak izan zituela negu-plan berezirik indarrean jarri ala ez —teknikariek eskuarte zizuten datu objektiboak ez baitziren hain larriak—, baina, zuhurtasunaren zuhurtasunez, badaezpada alerta-egoera erabaki zuela, zenbait erakunde eta komunikabidetan nagusitu ziren ustezko larrialdi-hotsen eraginez.

Gero eta gizarte «superbabestuagoa» bizi dugu. Gure telepolis honetan, erakundeek eta komunikabideek denetarikoz errezetak ematen dizkigute: oporrak baldin badatoz autoa nola prestatu, zein ordutan irten eta zein bidetatik abiatu; gaixotu ez gaitezen noiz txertua hartu eta ekaitza baldin badator zelan mendebalari aurre egin. Iñaki Gabilondok SER katearen mikrofonoetatik ironiaz esan bezala: «Negua heldu zaigu eta denon artean albiste bihurtu dugu».

Gizarte mediatiko honetan Administrazio Publikoak ez daki nola asmatu. Nasaitxo jokaten baldin badu eta gero zezena etorri... aurreikuspenik ezaren salaketa lepora dakioke; zuhurregi azaltzen baldin bada eta ezer gutxi pasatu... lar deiadargile. Datuak beti dira objektibo samarrak; interpretazioak, aldiz, subjektiboak, alegiazko eta egiazko errealitatearen arteko zubigintzan.

Alegiazko eta egiazko gaixoak

Liburu dendetan ikusi baino ez dago konturatzeko telepoliseko biztanleek liburuak erosten jarraitzen dutela, baina bidaiak, sexua, brikolajea, literatura arrosa eta siosasuna direla gairik salduenak. Borgesen hitzak aipatzekotan: «Todo se aplebeya».

Besteak beste, osasuna da, beharbada, gizarte aurreratuaren lorpenik handienetakoa. Osasuna dugu mendebaldearen totem berria, eta ez da egunkari, aldizkari eta telebistarik osasun-informazio, mediku-kontsulta edo ospitale-telesailik eskaintzen ez duenik. Kontsumismoa osasunera heldu da eta Juan Sánchez Vallejo eibartar psikiatrak esan bezala (*La vida mala. La forma de enfermar del hombre moderno*, Iralka Editoriala, 2003), jendeak ez ditu eskaintzen zaizkion osasun-zerbitzuak baloratzen, gero eta gehiago eskatzen eta eskatzen baizik.

Psikiatra honen datuen arabera, edozein egunetan larrialditara jotzen duten ehun euskaldunetatik hamarrek baino ez dute eri organikoren bat. Gainerako %90ek huseriaren bat besterik ez du, alegia: zefalea arina, nekealdi arrunta edo sukarrak gabeko eztarriko min soila. Euskal hiritar bakoitza, batez beste, sei aldiz joan ohi da medikuarengana urtean zehar, beharrik gabe gehientsuenetan, jakineko gaixotasun fisikoren batez baino nolabaiteko kontsumismo aldarrikatzaileak eraginda.

Gizarte superbabestu honetan, jendea gero eta gutxiago dago minik txikiena ere jasateko prest. Eta, nork bere burua ongi zainduta sentitu nahirik edo eguneroko bizitzak sorrarazitako frustrazioak zirikatuta, hiritarra al-bait lehen medikuarengana joan ohi da ate joka, ez eze-lango gaixotasun fisiko jakinik duelako, baizik eta bere hainbat egonezin psikiko gorpuzten edo somatizatzen duelako.

Galdera ezinbestekoa da: zein da egiazko gaixoa eta zein alegiazkoa? Zerk bultzatzen ditu milaka lagun premia objektiborik gabe eritegi-tara? Komunikabideek gaixo potentzialak informatzen dituzte ala kontsumitzaile hipokondriakoak suspertzen?

Gudua saldu

Orain dela 12 urte, 1991ko urtarrilaren 17tik otsailaren 28ra bitartean, AEBen agintepeko gudaroste multinazionalak Irak azpiratu zuen. Gatazka armatu hura «telebistaz zuzenean» emandako lehen gudutzat pasatu da historia-ra, historia berberak benetan ezer gutxi ikusi zela frogatu duen arren geroztik. Ez da horren ezaguna, ordea, gudu hura marketing agentzia batek laborategian prestatu eta jendaurrean saldu zuena.

Aurreko abuztuan, Irak Kuwaiten sartu zenean, iparramerikariek gehienek ez zekiten emiretari hura non zenik ere. Dee Alsop enpresak «Kuwait askearen aldeko hiritarrak» lelopean 10 milioi dolarren kanpaina eratu arren, sondeoez azaldu zuten estatubatuar gizartea ez zegoela inondik ere gerraren alde. Sei hilabete geroago hiritarren %85ek bere gobernuaren eraso onetsi zuen. Zerk eragin zuen aldaketa hura? Merezimendua Hill & Knowlton harreman publikotako agentziari zor zaio. Gerra saldu zezan enkargatu zitzaion eta saldu egin zuen, beste 10,8 milioi dolarren truke.

Kanpaina telebistan hasi zen, 15 urteko neskatila beltzaran batek negar-zotinka albistegietan esan zuenean: «Eurak —Sadamen militarrek— ospitalean sartu, inkubagailuetan zeuden haurrei oxigenoa moztu eta denak hil dituzte. Nik ikusi dut». Lehen informazioen arabera 22 ziren hildako haurrak, zenbait egun geroago 312. Inork ez zuen albistea zalantzan jarri. George Bush aita biziki haserretu zen, Giza-eskubideen Batzordeak onartezintzat jo zuen, UNOn nazioarteko eztabaida izan zen, Amnesty International-ek hildako haur-kopurua ez zela hain handia argitu zuen eta Kongresuak Etxe Zuriak eskatutako eraso militarra onartu.

Gero jakin zen neskatila gaixo ezezagun hura ez zela kuwaitar errefuxiatua, Kuwaiteko enbaxadorearen Nayira alaba baizik; ospitalera hurbildu ziren kazetariak ez zutela sekula ezer ikusteko aukerarik izan; bertako medikuek ez zutela inoiz gertakari haren frogarik izan eta Hill & Knowlton agentziak diulaguntzaren bat edo beste luzatu ziola

Kongresuko Giza-eskubideen Batzordeari. Baina alegiazko sasi-albistea argitu zenerako guduak egiazko errealitate zen.

Hamabi urte geroago, zein izango ote da George Bush semeak erabiliko duen alegiazko arrazoia Iraken aurkako guduak gutxieneko errealitate-itxurak bete ditzan?

Telemeteorologia

Meteorologia gero eta garrantzi gehiago hartzen ari da gizarte moderno eta aurreratuetan. Eguraldiak sekulako eragina izan du betidanik nekazaritzan, eta haren garrantzia nolabait murriztu zen industri-iraultzarekin batera. XIX. mendeko gizarte metalmekanikoak pentsatu zuen zientzia eta teknologia areagotu ahala gizakiak naturaren baldintzapezetatik ihes egin ahal izango zuela. Eguraldia aldaezina bezain menderagaitza zenez gero, konponbidea haren eraginpetik at funtzionatuko lukeen eremu alternatiboa eraikitzea izan zen. Hau da, eguraldiaren menpeko gizarte zaharkituaz ahaztu eta kitto.

Telematikak, ordea, erabat aldatu du gizarte industriatuaren eguraldiarekiko jarrera: kontua ez da, noski, eguraldia aldatzea (oraingoz, behintzat), baina ezta, zer eginik ez balitz bezala, beste erremediorik ez balego moduan, jaramonik ez egitea ere. Gaur egungo meteorologiak alde zuzeneko estrategiari ekin dio: ahalik eta informaziorik gehien aurrez biltzeari eta informazio hori merkatuan eskaini eta saltzeari.

Eguratsaren ezagupen zehatz-mehatza eta eguraldiaren pronostikoa oinarri-oinarizko tresnak dira gaur egun arakastarik lortu nahi duten edozein sektore-ekonomikorentzat: garraio-logistika (agenda-plangintza, bide-aukera...), herritarren osasuna (larrialdiak, alde zuzeneko egitasmoak...), aire-nabigazioa (hegazkin-diseinua, trafiko-bidatzak...), turismoa (oporraldiak, zirkuituak...), aisialdia (parke tematikoak, olgeta-parkeak...), negozio-kongresuak (estatistikaren araberrako egutegi-aukera), energiagintza (parke eolikoen errentagaitasuna, tximini-kokapena...), etxegintza (material-aukera, berokuntza...), nekazaritza (ereint-

za, landaketa hidroponikoak...), abelzaintza (abere-mota, gaixoberatasuna...) etab.

Seguritik tenporen berri jakitea beti ere onuragarri da, baina meteorologia gaur egun indarrean dauden lanabes teknologikorik berrienez baliatzen da, alegia: estazio automatiko, sentso erremoto, satellite, teleargazki sistema eta, neurri handi-handi batez, uneoro airean doazen milaka hegazkinek ematen duten informazioaz. Inoiz hegazkin guztiak lurrean geratuko balira, meteorologoen euren eguneroko informazio-iturriaren %50 (AEBetan %80) galduko lukete.¶